

el-Melik el-Muzaffer Seyfeddîn Kutuz (1259-1260)

Kutuz sultan olduğu sıralarda Suriye Moğol İstilasası'na maruz kalmıştı. Kaynaklar Kutuz'un cesur, kahraman, tedbirli, dindar, iyiliksever ve Moğollar ile mücadelede başarılı bir sultan olduğunu müttefiken kaydederler.

Herkes ondan Yakın Doğu'da kimsenin karşılarında durmaya muvaffak olamadığı Moğol tehlikesini durdurmasını bekliyordu. Öte yandan Hülegü'nün elçisi gelerek "mukavemet edilmeksizin teslim olunmasını" istedi. Aksi takdirde başlarına getirilecek kötülükleri sayarak tehdit etti. (Mektupta neler var tehdit olarak???)

Kutuz zerre kadar sarsılmadan emîrleri toplayarak onlarla durumu görüştü. İttifaken savaşa karar verilmesi üzerine Hülegü'nün elçilerini -ki hepsi dört tane idi- ortadan ikiye böldürüp başlarını mızrakların ucuna taktırarak teşhir etti.

Bu tehlikeli anda, Aktay'ın katlinden sonra Suriye'ye kaçan ve hâlâ orada bulunan bir kısım el-Bahriyye memlûkü, Moğollara karşı mücadelede büyük bir vatanperverlik gösterdi. Elçi göndererek Moğol tehlikesine karşı işbirliği yapmayı teklif ettiler. Kutuz onlara *emân* vererek Mısır'a davet etti. Böylece bütün memlûkler Moğollara karşı Kutuz'un etrafında birleştiler.

Aynu Câlût Savaşı (1260)

Memlûklerin aralarındaki düşmanlıkları unutarak Moğollara karşı birleştikleri bu sırada gelişen olaylar da onlara yardım etti. 1259 Ağustosunda Moğol hanı Möngke vefat etmiş ve kardeşleri arasında Moğol İmparatorluğu'nun paylaşılması konusunda anlaşmazlık çıkmıştı. Hülegü de kardeşinin vefatını duyunca, Suriye'deki kuvvetlerinin başında kumandanlarından Ketbuka'yı bırakarak, ordusunun büyük bir kısmıyla Karakorum'a gitmişti.

Kutuz hazırlıklarını tamamladıktan sonra Moğollar ile karşılaşmak üzere Kâhire'den çıktı. es-Sâlihiyye'ye yaklaştıklarında bazı emîrler, Moğollar hakkında anlatılan ürkütücü hikayelerden dolayı tereddüt gösterdiler. Kutuz onlara "Ey Müslüman emîrler! Yıllardır *beytü'l-mâlin* ekmeğini yiyorsunuz ve şimdi de savaşmak istemiyorsunuz. İşte ben gidiyorum. Savaşmak isteyenler benimle gelsin. Kim savaşmak istemezse o da evine dönsün. Allah hepimizi görmektedir. Müslümanların vebali geride kalanların boynunadır" diyerek müessir bir nutuk irat etti. 1260 Haziranı'nda Baybars el-Bundukdârî öncü birliklerin başında olduğu halde Gazze'deki Baydara'nın üzerine yürüdü. Baydara o sırada Ba'albek'te bulunan Ketbuka'ya bunu haber verip yardım istedi. Ketbuka ona, "olduğun yerde kal ve bekle" diyerek Gazze'yi korumasını ve yardım gelinceye kadar şehri terk etmemesini emretti. Memlûkler Gazze'ye hücum ederek Baydara'yı yendiler ve şehri ele geçirdiler.

Kutuz bu esnada Suriye'deki Haçlılar ile çatışmaktan ve böylece iki ateş arasında kalmaktan kaçınma basiretini gösterdi. Akkâ'daki Haçlı hâkimine elçi göndererek Moğollar ile savaşmak için topraklarından geçmek üzere izin istedi. Onların buna muvafakat etmesi üzerine Kutuz, sahili takiben selâmetle Haçlı topraklarını geçti. Aynu Câlût denilen yere vardı. Kutuz, Moğolları yanıltmak için askerlerinin bir kısmını civardaki ormanlıklara gizleyerek öncü birliklerini Baybars'ın kumandasında Moğollara karşı sevk etti. Bu esnada Ketbuka da "öfke

ve gazabından bir alev denizi gibi” Aynu Câlût’a ulaşmıştı. 3 Eylül 1260 günü Aynu Câlût’ta Memlûkler ile Moğollar arasında vuku bulan ölüm-kalım savaşında Moğollar tam bir mağlubiyete uğradılar, Ketbuka, öldürülünceye kadar şecaatle savaşmıştı.

Aynu Câlût Savaşı, neticeleri bakımından, tarihte vuku bulan mühim savaşlardan biridir. Aynu Câlût Zaferi, sadece Mısır’ı değil Suriye’yi de Moğol hâkimiyetinden kurtarmıştı.

Aynu Câlût zaferinin kazanılmasına yardım eden amilleri zikretmemiz gerekir. Suriye’deki Haçlıların Müslümanlara hücum etmemeleri ve Hülegü’nün ordusunun büyük bir kısmıyla Karakorum’a dönmesi, Memlûklerin işini kolaylaştırmıştı.

Memlûkler, Mısır tahtını Eyyübîlerden zorla almışlardı. Bunu ve kendi köle (memlûk) asıllarını unutturmak için, kendilerine şeref verecek ve hâkimiyetlerine meşruiyet kazandıracak büyük bir hadiseye ihtiyaçları vardı. İşte Aynu Câlût zaferi bir taraftan Yakın Doğu İslâm âlemini Moğol tehlikesi karşısında bir kalkan gibi korurken Memlûklerin yukarıda saydığımız eksiklerini de örten bir örtü vazifesi görmüştür. Bu sâyede herkes Memlûklerin aslen köle olduğunu ve tahtı gasp yoluyla ele geçirdiğini unutarak onları, kendilerini Moğol felaketinden kurtaran kişiler olarak görmüştü. Dolayısıyla Memlûklerin hâkimiyetlerinin devamı da Müslümanları korumalarının devamı ile mümkün olacaktı. Aynu Câlût zaferi Moğollar ile Müslümanlar arasında olduğu kadar Eyyübîler ile Memlûkler arasındaki mücadeleyi de ayıran bir savaş olmuştu. Böylece bu savaş, Eyyübîlerin güneşinin battığını ve Memlûk Devleti’nin yıldızının parlamaya başladığını ilan etmiştir. Aynu Câlût Savaşı’ndan sonra Kutuz, Fırat’tan itibaren bütün Suriye ve Mısır’ın efendisi oldu.

Kâhire şehri, Aynu Câlût kahramanını karşılamak için süslenmiş, caddeler ve sokaklar zafer taklarıyla donatılmış iken, süratle gelişen olaylar Kutuz’un katli ve Baybars’ın sultan olması ile neticelendi.

Baybars Moğollara karşı gösterdiği başarıdan da güç alarak Kutuz’dan kendisini Haleb naipliğine tayin etmesini istedi. Ancak Kutuz, Baybars’ın bu isteğini yerine getirmedi. Baybars, Kutuz’dan intikam almaya karar vererek el-Bahriyye ileri gelenlerinden arkadaşlarıyla bir plân hazırlayıp fırsat kollamaya başladı. Kutuz avlanmak maksadıyla karargâhtan uzaklaştığında Baybars ona yaklaşarak Aynu Câlût’ta ele geçirilen Moğol kadınlarından birini kendisine ihsan etmesini istedi. Kutuz onun bu isteğine olumlu cevap verince Baybars buna karşılık elini öpmek bahanesiyle Kutuz’un elini tuttuğu anda, daha önce kararlaştırıldığı üzere, arkadaşları da harekete geçerek, Kutuz’u atından yere yıkarak öldürdüler (22 Ekim 1260). Kutuz’un annesi Sultan Celâleddîn Hârezmşâh’ın kız kardeşiydi. Babası ise Celâleddîn Hârezmşâh’ın amcasının oğluydu. Heybetli, yiğit, cesur ve kahraman birisiydi.